

Henryk Bogacki

"Das Ende des konventionellen Christentums", W. H. van de Pol, Wien-Freiburg-Basel 1967 : [recenzja]

Collectanea Theologica 38/4, 205-206

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W końcowej części książki Dessauera znajdujemy wskazania odnoszące się do sposobu, czasu, miejsca oraz postawy ciała podczas rozmyślania. Winno się ono kończyć zawsze osobistą modlitwą. Od tego bowiem zależy w znacznej mierze życiowa owocność oraz zadowolenie z praktyki medytacji.

Autor wskazuje również nie tylko na znaczenie radości życia w odnalezieniu siebie, lecz także na wartość przewidującego porządkowania oraz prawdziwej rozrywki, która jest przeciwieństwem duchowego rozproszenia. To są właśnie czynniki, które ułatwiają medytację, a pośrednio poczucie sensu życia i uświadomienie wartości swego istnienia.

Książka Dessauera nie jest publikacją o charakterze dewocyjnym. Zmusza czytelnika do zastanowienia, do refleksji i przemyśleń. Zachęca do modlitewnego rozważania, które umożliwi współczesnemu człowiekowi odnalezienie siebie.

zp

VAN DE POL, *Das Ende des konventionellen Christentums*, Wien-Freiburg-Basel 1967, Herder, s. 479.

W. H. van de Pol, członek holenderskiego Kościoła reformowanego, przeszedł w r. 1944 na katolicyzm i przyjął w r. 1948 święcenia kapłańskie. Od tego czasu aż do zemerytowania w lecie 1967 r. zajmował katedrę fenomenologii protestantyzmu na katolickim uniwersytecie w Nijmegen. Szeroko jest znany ze swoich licznych publikacji.

Ostatnia jego książka poświęcona jest „konwencjonalnemu chrześcijaństwu”. Autor konstatuje znany fakt, że to chrześcijaństwo, niezależnie od denominacji, przeżywa obecnie swój kryzys. Jako fenomenolog van de Pol poszukuje przyczyn tego zjawiska. Przemiany filozoficzne, techniczne, społeczne nie ominęły chrześcijaństwa i dotknęły wszystkie Kościoły. Wiele wyobrażeń, przekonań, poglądów i postaw, które dotąd uchodziły za oczywiste i niewzruszone, okazuje się dziś przestarzałe. Liczne, posiadające za sobą wielowiekową tradycję konwencjonalne formy chrześcijaństwa są już nieużyteczne. Van de Pol dokonuje diagnozy opartej o znajomość kierunków filozoficznych i teologicznych w Europie, Anglii i USA, a uwagę kieruje przede wszystkim na Heideggera, Bubera, Bartha, Tillicha, Robinsona i teologię „śmierci Boga”. Dzięki temu autor może przytoczyć wiele przyczyn, które ostatecznie doprowadziły do kryzysu i końca konwencjonalnego chrześcijaństwa.

Jakie cechy składały się na owo „konwencjonalne chrześcijaństwo”? Van de Pol jako najważniejszą wymienia zasadę oczywistości (*Selbstverständlichkeit*): wszelkie nauczania i przepisy własnego wyznania przyjmowano i praktykowano jako oczywiste. Ich kwestionowanie, pytanie o sens i uzasadnienie oznacza początek kryzysu konwencjonalności. Bezpośrednim wnioskiem tej postawy była zasada nienaruszalności (*Unanfichtbarkeit*): odziedziczone treści traktowano jako nie podlegające krytyce; zamykano oczy i uszy na argumenty przeciwne. W ten sposób osiągnano poczucie pewności i bezpieczeństwa (*Sicherheit und Geborgenheit*). Przeciw zakłóceniu tego stanu broniono się uparcie, reagując z namiętną gwałtownością (*Heftigkeit*) i oburzeniem na wszelkie ataki naruszające spokój. Z jednakowym uporem (*Hartnäckigkeit*) obstawano przy wszystkich, nawet trzeciordernych, tradycyjnie uznawanych punktach. W ten sposób broniono wszystkiego, a więc ta postawa nosiła jednocześnie cechę przypadkowości i dowolności (*Zufall und Willkür*). Konwencjonalna forma pełniła funkcję ochronną (*schützende Funktion*) utrudniającą penetrację nowych idei. W rezultacie pogłębiała się izolacja (*Isolierung*) wierzących od ludzi czy środowisk hołdujących innym poglądom. War-

stwa kierująca danym wyznaniem utrzymywała zwykłych wiernych w stanie niedojrzałości (*Unmündigkeit*), odmawiając im głosu, a nawet kompetencji w sprawach religijnych. Konwencjonalne formy były wygodnym narzędziem utrzymania jednolitości tak wewnątrz grupy wyznaniowej, jak w jej postawie wobec innych grup społecznych. Wytwarzano uprzedzenia (*Vorurteil*) w stosunku do odmiennych poglądów, gdyż wówczas było łatwiej utrzymać spójność własnej społeczności.

Van de Pol wykazuje wiele wnikliwości w odmalowaniu form konwencjonalnego chrześcijaństwa i analizowaniu jego źródeł, jak również w opisywaniu obecnego kryzysu. Natomiast ogranicza się do ogólników, gdy mówi o nowych formach, ku którym dziś zmierza chrześcijaństwo.

KS. HENRYK BOGACKI SJ, WARSZAWA

THEOLOGIE IM WANDEL. *Festschrift zum 150-jährigen Bestehen der katholisch-theologischen Fakultät an der Universität Tübingen 1817—1967, München-Freiburg* i. Br. 1967, Erich Wewel Verlag, s. 759.

W r. 1967 katolicki wydział teologiczny w Tybindze obchodził 150-lecie swego istnienia. Ze skromnych początków doszedł do niemałego znaczenia i obecnie należy do najwybitniejszych ośrodków katolickiej myśli teologicznej. Z okresu początkowego wystarczy wymienić J. A. Möhlera, a ze współczesnych jego profesorów H. Künga, J. Ratzingera, F. X. Arnolda, J. R. Geiselmanna. Od roku 1819 wydział wydaje „Tübinger Theologische Quartalschrift”, należące do najstarszych naukowych czasopism teologicznych na świecie.

Z okazji jubileuszu opublikowano księgę pamiątkową, która równocześnie jako pierwsza pozycja otwiera serię naukową pod tytułem „Tübinger Theologische Reihe”. Na księgę tę złożyły się artykuły 35 teologów, którzy należeli lub należą do grona profesorów wydziału lub na wydziale tym uzyskali stopnie naukowe. Zaszczytnym wyjątkiem na tej liście jest nazwisko ks. Franciszka Blachnickiego. Publikuje on tu zasadnicze myśli swej rozprawy poświęconej dziełu F. X. Arnolda (*Des Prinzip des Gott-Menschlichen als Formalprinzip der Pastoraltheologie*, s. 631—659).

Tytuł księgi pamiątkowej dobrze oddaje moment dziejowy, w którym wydział tybingski obchodzi swój jubileusz. Teologia istotnie weszła w stadium przemian i znalazła się w punkcie zwrotnym, jakich niewiele można przytoczyć z przeszłości. Tom obrazuje rozmaitość problematyki i wielość kierunków współczesnej teologii. Można powiedzieć, że przedstawia przekrój przez dzisiejsze naukowe badania teologiczne, naświetla współczesną sytuację w naukach teologicznych.

Od początku istnienia ośrodek tybingski charakteryzuje usiłowanie konfrontowania teologii z sytuacją duchową każdej epoki, aby udostępniać myśl teologiczną każdemu okresowi w szacie dla niego zrozumiałej. Już podział księgi pamiątkowej jest wyrazem tej postawy. Artykuły grupują się w sześć kręgów tematycznych: uwarunkowania historyczne teologii (*Geschichte und Geschichtlichkeit*) historia Kościoła (*Kirchengeschichte*), teologia a współczesny obraz świata (*Weltbild und Theologie*), wykład Pisma św. (*Schriftauslegung*), egzystencja chrześcijańska we współczesnym świecie (*Christliche Existenz*) oraz teologia praktyczna (*Praktische Theologie*).

Nie jest możliwe na tym miejscu dokonać oceny poszczególnych artykułów składających się na księgę ani nawet podać pełniejszej informacji o ich treści. Pokażny tom zawiera zbyt wiele materiałów dotyczących współczesnego dialogu w Kościele oraz Kościoła z innymi chrześcijanami i światem niechrześcijańskim, aby można było zreferować je w krótkiej recenzji. Księga